EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2024.5.15.
COM(2024) 196 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

az európai klímarendeletnek és a közös kötelezettségvállalási rendeletnek, valamint az uniós kibocsátáskereskedelmi irányelvnek a globális értékelés keretében tekintett érvényesüléséről

1. Bevezetés

Az (EU) 2021/1119 rendelet (a továbbiakban: az európai klímarendelet)[1] létrehozta az egész gazdaságra kiterjedő klímasemlegesség elérését célzó keretet. Jogilag kötelező erejű célként előírja a nettó zéró üvegházhatásúgáz-kibocsátás legkésőbb 2050-ig történő elérését, és köztes célértéket is meghatároz arra vonatkozóan, hogy a nettó üvegházhatásúgáz-kibocsátás 2030-ig legalább 55 %-kal csökkenjen az 1990-es szinthez képest. Emellett kötelezi az uniós intézményeket és a tagállamokat arra, hogy gondoskodjanak a folyamatos előrehaladásról az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás terén. Az európai klímarendelet 2021 júliusában lépett hatályba.

Az (EU) 2018/842 rendelet (a továbbiakban: a közös kötelezettségvállalási rendelet)[2] mindegyik tagállam számára nemzeti célt állapít meg, amelynek értelmében 2030-ig csökkenteniük kell az üvegházhatásúgáz-kibocsátást a 2005-ös szinthez képest a következő ágazatokban: belföldi közlekedés (a légi közlekedés kivételével), épületek, mezőgazdaság, kisipar és hulladékgazdálkodás. Az eredetileg 2018-ban elfogadott közös kötelezettségvállalási rendeletet 2023-ban felülvizsgálták az Unió nettó üvegházhatásúgáz-kibocsátásának 2030-ig 55 %-kal történő csökkentésére irányuló intézkedéscsomag (a továbbiakban: az „Irány az 55 %!” intézkedéscsomag) keretében.

A 2003/87/EK irányelv (a továbbiakban: az uniós kibocsátáskereskedelmi irányelv)[3] létrehozta az Unió kibocsátáskereskedelmi rendszerét (ETS). Az uniós ETS az Unió éghajlatváltozás elleni politikájának sarokköve, és továbbra is korlátozza az üvegházhatásúgáz-kibocsátást az energetikai, a feldolgozóipari és a légiközlekedési ágazatokban azzal, hogy az innovációt és a kibocsátáscsökkentést ösztönző árjelzést ad. Az uniós kibocsátáskereskedelmi irányelvet 2023-ban felülvizsgálták, hogy összehangolják az Unió nettó üvegházhatásúgáz-kibocsátásának 2030-ig 55 %-kal történő csökkentésére irányuló új éghajlatvédelmi törekvéssel. A kibocsátáscsökkentés támogatása érdekében a felülvizsgált uniós kibocsátáskereskedelmi irányelv fokozatosan új gazdasági ágazatokra terjeszti ki a szén-dioxid-árazást, különös tekintettel a közúti közlekedésre, a fűtőanyagokra és a tengeri szállításra.

Ez a jelentés az európai klímarendelet 11. cikkében, a közös kötelezettségvállalási rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében és az uniós kibocsátáskereskedelmi irányelv 30. cikkének (3) bekezdésében a Bizottság számára előírt kötelezettségek teljesítése céljából készült. Az említett rendelkezések kötelezik a Bizottságot, hogy nyújtson be jelentést az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az európai klímarendelet, illetve a közös kötelezettségvállalási rendelet érvényesüléséről, valamint az uniós kibocsátáskereskedelmi irányelvre vonatkozóan, hogy beszámoljon az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a Párizsi Megállapodás alapján elfogadott mindegyik globális értékelés keretében.

E jelentésen túlmenően a Bizottság a földhasználatról, földhasználat-változtatásról és erdőgazdálkodásról szóló (EU) 2018/841 rendelet (a továbbiakban: LULUCF-rendelet)[4] érvényesüléséről is jelentést készít az említett rendeletben előírt kötelezettségeknek megfelelően. Ezenkívül a Bizottság az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról szóló (EU) 2018/1999

[1] Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1119 rendelete (2021. június 30.) a klímasemlegesség elérését célzó keret létrehozásáról (európai klímarendelet) (HL L 243., 2021.7.9., 1. o.).

[2] Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/842 rendelete (2018. május 30.) a Párizsi Megállapodásban vállalt kötelezettségek teljesítése érdekében a tagállamok által 2021-től 2030-ig kötelezően teljesítendő, az éghajlat-politikai fellépéshez hozzájáruló éves üvegházhatásúgázkibocsátás-csökkentések meghatározásáról (HL L 156., 2018.6.19., 26. o.).

[3] Az Európai Parlament és a Tanács 2003/87/EK irányelve (2003. október 13.) az üvegházhatást okozó gázok kibocsátási egységei Unión belüli kereskedelmi rendszerének létrehozásáról (HL L 275., 2003.10.25., 32. o.).

[4] A földhasználathoz, a földhasználat-változtatáshoz és az erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó üvegházhatásúgáz-kibocsátásnak és -elnyelésnek a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó éghajlat- és energiapolitikai keretbe történő beillesztéséről szóló, 2018. május 30-i (EU) 2018/841 európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 156., 2018.6.19., 1. o.) 17. cikkének (2) bekezdése.

rendeletről (a továbbiakban: az irányítási rendelet)[5] is jelentést készít Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, hogy tájékoztatást adjon a rendelet érvényesüléséről, valamint energiaunió megteremtéséhez és a Párizsi Megállapodás céljainak eléréséhez való hozzájárulásáról.

A Párizsi Megállapodás szerinti első globális értékelés az ENSZ 2023 végén tartott éghajlatváltozási konferenciájával (COP28) zárult. A globális értékelés feltárta, hogy a részes felek egyre eredményesebb éghajlat-politikákat vezetnek be, de sürgősen további intézkedésre van szükség annak érdekében, hogy a világ teljes mértékben jó úton haladjon a Párizsi Megállapodás céljainak eléréséhez. A felek egyetértettek abban, hogy a globális felmelegedés 1,5 °C-ra való korlátozásához az üvegházhatású gázok globális kibocsátásának mélyreható, gyors és tartós – a 2019-es szinthez képest 2030-ig 43 %-os, 2035-re pedig 60 %-os – csökkentésére, valamint 2050-ig a nettó zéró szén-dioxid-kibocsátás globális elérésére van szükség. A globális értékelés rávilágított arra, hogy véget kell vetni a fosszilis tüzelőanyagok korának, felismerve, hogy mindenkinek érdekében áll a fosszilis tüzelőanyagok felváltása. A megállapodás arra is felszólítja a részes feleket, hogy a globális megújulóenergia-kapacitásokat háromszorozzák meg, az energiahatékonyság javulásának ütemét pedig növeljék a kétszeresére 2030-ig, továbbá világszerte fokozzák a nettó zéró kibocsátású energiarendszerek létrehozására irányuló erőfeszítéseket azáltal, hogy jóval az évszázad közepe előtt vagy nagyjából addigra zéró vagy alacsony kibocsátású tüzelőanyagokat használnak. Kiemeli továbbá az igazságos átmenet fontosságát, és üdvözli az igazságos átmenetre vonatkozó munkaprogramról szóló határozatot. Emellett felhív a kibocsátáscsökkentés nélküli szénfelhasználás és a közúti közlekedésből származó kibocsátás fokozatos csökkentésére a metán és egyéb, szén-dioxidtól eltérő anyagok kibocsátásának ebben az évtizedben történő visszaszorításával, valamint az energiaszegénységre vagy a kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportok számára hatékony megoldást nem kínáló, fosszilis tüzelőanyagokra nyújtott támogatások mielőbbi kivezetésével. Ehhez világszerte változásra van szükség a beruházási szokásokban, hogy a pénzügyi források áramlása összhangba kerüljön az alacsony kibocsátási és az éghajlatváltozás hatásaival szemben reziliens fejlődési pályamodellekkel.

2. Az európai klímarendelet érvényesülése

Úton a klímasemlegesség felé

A Bizottság a 2023. évi éghajlat-politikai eredményjelentésében[6] az európai klímarendeletben előírt módon értékelte a klímasemlegességi célkitűzés elérése irányába a tagállamok által közösen tett előrelépést és a nemzeti intézkedések klímasemlegességi célkitűzéssel való összhangját. A európai klímarendelet szerinti első értékeléssel egyidejűleg az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról szóló rendeletben foglalt éghajlat-politikai célok felé tett előrelépést is értékelte. Noha az uniós üvegházhatásúgáz-kibocsátás folyamatosan csökken, és biztató jelek mutatkoznak a helyi szintű intézkedéseket illetően, a Bizottság értékelésében arra a megállapításra jutott, hogy jelentősen élénkíteni kell a végrehajtási erőfeszítéseket, és fokozni kell a kibocsátáscsökkentést, hogy tartható legyen a 2030-as cél és a 2050-re elérendő klímasemlegesség. Azokon a területeken van a legnagyobb szükség intézkedésre, ahol még mindig nagymértékben csökkenteni kell a kibocsátást (épületek és közlekedés), lassú az előrehaladás (például mezőgazdaság), vagy az elmúlt években romló tendencia volt megfigyelhető, ahogy a szénelnyelő esetében is (például földhasználat, földhasználat megváltoztatása és erdőgazdálkodás). A tagállamoknak fokozniuk kell a fosszilis tüzelőanyagokra nyújtott támogatások[7] megszüntetésére irányuló intézkedéseket, amint azt a nemzeti energia- és

[5] Az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról szóló, 2018. december 11-i (EU) 2018/1999 európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 328., 2018.12.21., 1. o.) 45. cikke.
[6] 2023. évi éghajlat-politikai eredményjelentés, COM(2023) 653.
[7] Az EU-ban nyújtott energiatámogatásokról szóló, 2023. évi jelentés, amely az energiaunió helyzetéről szóló, 2023. évi jelentés mellékletét képezi, COM(2023) 651.

éghajlat-politikai tervek naprakésszé tett tervezeteinek bizottsági elemzése is megerősítette[8]. A klímarendelet szerinti elemzés alapján a Bizottság 2023 decemberében ajánlásokat fogalmazott meg a tagállamok számára[9]. Következő lépésként a tagállamoknak tájékoztatniuk kell a Bizottságot arról, hogyan szándékoznak kellően figyelembe venni az ajánlásokat.

A Bizottság a 2023. évi éghajlat-politikai eredményjelentésben az uniós intézkedések klímasemlegességi célkitűzéssel való összhangját is megvizsgálta. Az „Irány az 55 %!” intézkedéscsomag az Uniót az éghajlat-politikai céljainak méltányos, költséghatékony és versenyképes módon történő eléréséhez szükséges pályára állítja. Miután a társjogalkotók elfogadták az „Irány az 55 %!” intézkedéscsomagban foglalt fő javaslatok többségét[10], az uniós szakpolitikák immár összhangban vannak az európai klímarendeletben a nettó üvegházhatásúgáz-kibocsátás (ÜHG-kibocsátás) 2030-ig legalább 55 %-kal történő csökkentésére vonatkozóan meghatározott, naprakész céllal, de van még lehetőség az uniós szakpolitikák éghajlat-politikai célokkal való összhangjának további javítására. 2022-ben és 2023-ban a Bizottság kiegészítő javaslatokkal mozdította elő az uniós éghajlat-politikai célok elérését[11]. Az éghajlat-politikai eredményjelentésben foglaltak szerint a magánforrásokból származó zöld finanszírozás terén elért eredmények ellenére még számottevő többletberuházást igényel a zöld átállás finanszírozása. Ehhez intézkedésre van szükség, különösen tekintettel a finanszírozás átcsoportosítására, amely lehetővé teszi a súlyosan káros tevékenységekről és ágazatokról a fenntarthatóbb gazdasági modellekre való átállást.

Az éghajlatváltozással foglalkozó európai tudományos tanácsadó testület jelentést fogadott el, amelyben az előrehaladást és a szakpolitikai következetességet értékeli[12] az alábbiakban bővebben kifejtett módon.

Az európai klímarendelet rögzíti, hogy a Bizottság a Párizsi Megállapodás szerinti globális értékelést követően legkésőbb hat hónapon belül tegyen javaslatot köztes célértékre. A Bizottság 2024. február 6-án közleményt tett közzé az Unió 2040-re kitűzött éghajlat-politikai céljáról[13]. Ebben a közleményben kijelöli a már elfogadott 2030-as köztes célértéktől a klímasemlegesség 2050-ig történő megvalósításáig vezető utat. A közlemény az éghajlatváltozással foglalkozó európai tudományos tanácsadó testület által adott tudományos tanácsokkal[14] összhangban és részletes hatásvizsgálat alapján határozza meg az ajánlott célt, amelynek értelmében 2040-ig 90 %-kal kell csökkenteni az ÜHG-kibocsátást az 1990-es szinthez képest. E a cél megfelel az üvegházhatásúgáz-kibocsátásra vonatkozó általános uniós költségvetésének, amely összhangban van az európai klímarendelet azon rendelkezéseivel, miszerint

[8] A nemzeti energia- és klímatervek aktualizált tervezetének uniós szintű értékelése – Fontos lépés az európai zöld megállapodás és a RePowerEU keretében 2030-ra kitűzött ambiciózusabb energia- és éghajlat-politikai célok felé, COM(2023) 796.

[9] Az európai klímarendelet 7. cikkének (3) bekezdése szerint.

[10] A felülvizsgált energiaadó-irányelvre irányuló javaslattal kapcsolatos jogalkotási eljárás még folyamatban van.

[11] Lásd a 2023. évi éghajlat-politikai eredményjelentést (COM(2023) 653) kísérő „Technikai információk” című bizottsági szolgálati munkadokumentum 2. fejezetét, amely áttekintést nyújt az uniós szintű szakpolitikák éghajlat-politikai célokkal való összehangolását előmozdító, közelmúltban elfogadott politikáról.

[12] Az éghajlatváltozással foglalkozó európai tudományos tanácsadó testület, Towards EU climate neutrality, Progress, policy gaps and opportunities (Úton az uniós klímasemlegesség felé: Előrehaladás, szakpolitikai hiányosságok és lehetőségek), 2024. évi értékelő jelentés, DOI: 10.2800/216446.

[13] A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A jövőnk biztosítása – Európa 2040-re kitűzött éghajlat-politikai célja, valamint útja a 2050-ig megvalósítandó klímasemlegesség, továbbá a fenntartható, igazságos és virágzó társadalom felé, COM(2024) 63.

[14] Az éghajlatváltozással foglalkozó európai tudományos tanácsadó testület, Scientific advice for the determination of an EU-wide 2040 climate target and a greenhouse gas budget for 2030-2050 (Tudományos szakvélemény az egész Unióra kiterjedő, 2040-re vonatkozó éghajlat-politikai célkitűzés és az üvegházhatású gázokkal kapcsolatos, a 2030–2050 közötti időszakra szóló költségvetésének meghatározásához). DOI: 10.2800/609405.

közzé kell tenni az Unió üvegházhatású gázokkal kapcsolatos, a 2030 és 2050 közötti időszakra szóló tervezett indikatív költségvetését, vagyis azon nettó üvegházhatásúgáz-kibocsátások indikatív teljes mennyiségét, amelyek az említett időszakban várhatók anélkül, hogy veszélybe kerülnének az Unió Párizsi Megállapodás szerinti kötelezettségvállalásai. A cél eléréséhez a közleményben foglaltak szerint több feljogosító feltételnek kell teljesülnie. A közlemény politikai vitát indít, és a 2030 utáni keret előkészítésének alapjául szolgál. Párbeszédet és széles körű bevonást kezdeményez a 2040-es cél elérése és a klímasemlegesség 2050-ig történő megvalósítása felé vezető helyes úttal kapcsolatosan. Mindezek alapján a következő Bizottság jogalkotási javaslatot tehet a 2040-es cél európai klímarendeletbe való belefoglalására és a 2030 utáni megfelelő keret kialakítására.

A Bizottság az európai klímarendelet 4. cikkének (4) bekezdésében előírtak szerint az Unió üvegházhatású gázokkal kapcsolatos, 2030–2050 közötti időszakra szóló tervezett indikatív költségvetéséről[15] is jelentést fogadott el.

Alkalmazkodás az éghajlatváltozáshoz

A Bizottság a 2023. évi éghajlat-politikai eredményjelentésében és az alkalmazkodás terén elért nemzeti előrehaladásról szóló külön bizottsági szolgálati munkadokumentumban[16] értékelte az alkalmazkodás terén a tagállamok által közösen tett előrelépést, a nemzeti intézkedéseknek az alkalmazkodással kapcsolatos előrelépés biztosításával való összhangját és az uniós intézkedéseknek az alkalmazkodással kapcsolatos előrelépés biztosításával való összhangját. Az Unió komoly előrehaladást ért el az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás terén, különösen az uniós alkalmazkodási stratégia[17] folyamatban lévő végrehajtása révén. Az előrelépés azonban egyenlőtlenül alakult a különböző területeken. Az alkalmazkodás terén elért előrehaladás nemzeti szintű értékelése kimutatta, hogy a tagállamoknak jóval több intézkedést kell hozniuk az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás érdekében – például a kormányzás, a finanszírozás, a kockázatértékelések, a természetalapú megoldások, valamint a nyomon követés, jelentéstétel és értékelés terén – ahhoz, hogy csökkentsék az erősödő éghajlati vonatkozású kockázatokkal szembeni társadalmi és gazdasági kiszolgáltatottságukat. Az elemzés alapján a Bizottság 2023 decemberében ajánlásokat fogalmazott meg a tagállamok számára. A tagállamoknak további intézkedéseket kell hozniuk az ajánlások[18] nyomán, és első lépésként tájékoztatniuk kell a Bizottságot arról, hogyan szándékoznak kellően figyelembe venni az ajánlásokat.

Ezenkívül „Az éghajlati kockázatok kezelése – az emberek és a jólét védelme” című, 2024. március 12-i bizottsági közlemény[19] – amelyet az Európai Környezetvédelmi Ügynökség által készített európai éghajlati kockázatértékelés[20] alátámasztott – meghatározza a kulcsfontosságú lépéseket annak biztosításához, hogy a lakosság és a vállalkozások a súlyosbodó éghajlati kockázatok közepette is számíthassanak az EU-ra és tagállamaira a társadalmi funkciók és az alapvető szolgáltatásokhoz való folyamatos hozzáférés fenntartásában. Célja, hogy tisztázza, ki a felelős a nehéz döntések és a legjobb bizonyítékokra támaszkodó intézkedések meghozataláért. Megmutatja, hogy az EU hogyan tud hatékonyan az éghajlatváltozás hatásai előtt járni az elkövetkező években, és hogy a rezilienciával kapcsolatos intézkedések miként teszik olcsóbbá és könnyebbé más szakpolitikai célok elérését.

Ezenkívül – és az uniós alkalmazkodási stratégiában foglaltak szerint – a Bizottság jóvoltából 2021 márciusában megkezdte működését az Európai Éghajlat- és Egészségvédelmi Megfigyelőközpont.

[15] SWD (2024) 63, hatásvizsgálati jelentés, 14. melléklet: ÜHG-költségvetés.
[16] Bizottsági szolgálati munkadokumentum: Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás terén az egyes tagállamokban az európai klímarendeletnek megfelelően elért eredmények értékelése, SWD (2023) 932.
[17] A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az éghajlatváltozás hatásaival szemben reziliens Unió létrehozása – Az éghajlatváltozás hatásaihoz való alkalmazkodásra vonatkozó új uniós stratégia, COM(2021) 82.
[18] Az európai klímarendelet 7. cikkének (3) bekezdése szerint.
[19] COM(2024) 91.
[20] Európai Környezetvédelmi Ügynökség (2024), European Climate Risk Assessment (Európai éghajlati kockázatértékelés), ISSN 1977-8449. https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment

Egyedi interdiszciplináris partnerség, amely támogatja a tudásmegosztást, lényeges információkat és eszközöket tesz hozzáférhetővé, valamint képzést és kapacitásépítést biztosít az éghajlat és az egészségvédelem területén. Intézkedéseit az éghajlati vonatkozású népegészségügyi veszélyek kezelését célzó európai parlamenti felhívásra[21], a Hetedik Környezet- és Egészségvédelmi Miniszteri Konferencia nyilatkozatában[22] megfogalmazott célkitűzésekre és kötelezettségvállalásokra, valamint az Egyesült Arab Emírségekben megrendezett COP28 – az EU nevében a Bizottság által jóváhagyott – éghajlat- és egészségvédelemről szóló nyilatkozatára[23] válaszul hozza.

Megfelelő előrehaladás történt az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra irányuló uniós küldetés[24] végrehajtása terén, amelynek célja, hogy fokozza a helyi és regionális szinten alkalmazott, innovatív alkalmazkodási intézkedéseket. Több mint háromszáz – az EU területének mintegy 40 %-át jelentő – régió és közösség vállalta a működési szabályzat aláírásával, hogy együttműködve élénkíti az éghajlatváltozás hatásaival szembeni rezilienciához szükséges átalakulást. A 2023 tavasza óta működő küldetésvégrehajtási platform[25] terjeszti az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodással kapcsolatos ismereteket, és szakértői támogatási eszközt nyújt, míg az alkalmazkodási gyakorlatközösség több kapacitás- és hálózatépítési lehetőséget kínál. A Horizont Európa keretprogram küldetése keretében finanszírozott első projektek 2023 januárjában indultak azzal a céllal, hogy segítsék a régiókat és a helyi hatóságokat éghajlati kockázati és sebezhetőségi értékelések kidolgozásában, és átalakító hatású alkalmazkodási megoldásokat mutassanak be.

2021 szeptemberében a Bizottság éghajlatváltozási rezilienciavizsgálati iránymutatást[26] fogadott el. Ez az iránymutatás támogatja az éghajlatváltozással kapcsolatos szempontok általános érvényesítését jövőbeli beruházásokban és infrastrukturális projektek kialakításában. Az iránymutatás segítségével a beruházók megalapozott döntéseket hozhatnak a Párizsi Megállapodással és az uniós éghajlat-politikai célokkal összeegyeztethetőnek tekintett projektekről.

2023 júliusában a Bizottság elfogadta az „Iránymutatások a tagállamok alkalmazkodási stratégiáihoz és terveihez” című közleményt[27], hogy segítse a tagállamokat az európai klímarendelettel és az uniós alkalmazkodási stratégiával összhangban naprakésszé tenni és végrehajtani átfogó nemzeti alkalmazkodási stratégiáikat, terveiket és politikáikat. A Bizottság támogatni kívánja a tagállamokat abban, hogy többszintű egyeztetés és általános érvényesítés révén összkormányzati megközelítést kövessenek az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodással kapcsolatos politikai döntéshozatalban. Az iránymutatások puha politikák helyett jogi keretek alkalmazását, az alkalmazkodási stratégiák és tervek rendszeres naprakésszé tételét, éghajlati kockázatértékelések alkalmazását, az összes érdekelt fél bevonását, valamint az összes alkalmazkodási intézkedés figyelemmel kísérését és értékelését szorgalmazzák. Az iránymutatások olyan, figyelmet érdemlő témákat is felvetnek, mint a természetalapú megoldások és az igazságos reziliencia.

Az éghajlatváltozással összefüggő tudományos tanácsadás

[21] Az Európai Parlament 2022. szeptember 15-i állásfoglalása az aszály, a tűzvészek és más szélsőséges időjárási jelenségek következményeiről: az éghajlatváltozás elleni küzdelemre irányuló uniós erőfeszítések fokozása (2022/2829(RSP).
[22] https://www.who.int/europe/publications/i/item/EURO-Budapest2023-6
[23] https://www.cop28.com/en/cop28-uae-declaration-on-climate-and-health
[24] https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/adaptation-climate-change_en
[25] https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/mission
[26] A Bizottság közleménye — Technikai iránymutatás az infrastruktúra éghajlatváltozási rezilienciavizsgálatáról a 2021–2027 közötti időszakban (2021/C 373/01, HL C 373., 2021.9.16., 1. o.), az európai klímarendelet 5. cikke (5) bekezdésének végrehajtásával.
[27] A Bizottság közleménye – Iránymutatások a tagállamok alkalmazkodási stratégiáihoz és terveihez (C/2023/4802, HL C 264., 2023.7.27., 1. o.).

Az európai klímarendelet a 401/2009/EK rendelet[28] módosítása útján rendelkezett az éghajlatváltozással foglalkozó európai tudományos tanácsadó testület létrehozásáról. A tanácsadó testület 2022-ben állt fel azzal a céllal, hogy független tudományos tanácsokat adjon az uniós intézkedésekről és az éghajlat-politikai célokról. Titkárságát az Európai Környezetvédelmi Ügynökség működteti. A tanácsadó testület tudományos szakvéleményt adott az egész Unióra kiterjedő, 2040-re vonatkozó éghajlat-politikai célkitűzésnek és az üvegházhatású gázokkal kapcsolatos, a 2030–2050 közötti időszakra szóló költségvetésnek a meghatározásához[29], és létrehozása óta több más jelentést is elfogadott. A Bizottság az Unió számára ajánlott 2040-es éghajlat-politikai cél meghatározásakor kellően figyelembe vette a tanácsadó testület tanácsait.

A „Towards EU climate-neutrality: progress, policy gaps and opportunities" (Úton az uniós klímasemlegesség felé: Előrehaladás, szakpolitikai hiányosságok és lehetőségek) című jelentésében[30] az éghajlatváltozással foglalkozó európai tudományos tanácsadó testület (a továbbiakban: tanácsadó testület) megállapította, hogy minden ágazatban – de különösen az épületek, a közlekedés, a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás terén – több erőfeszítésre van szükség az Unió 2030–2050 közötti időszakra vonatkozó éghajlat-politikai céljainak eléréséhez. Elismeri, hogy az „Irány az 55 %!" intézkedéscsomag lehetőséget kínál az EU dekarbonizációjának felgyorsítására, és szorgalmazza annak teljes és gyors végrehajtását, ugyanakkor figyelmeztet arra, hogy feltétlenül szükség lesz kiegészítő intézkedésekre, ha az EU el kívánja érni klímasemlegességi célkitűzését. A tanácsadó testület több intézkedést is ajánl annak érdekében, hogy az EU jó úton haladjon a klímasemlegesség felé. Közéjük tartozik egyértelmű tervek és határidők előterjesztése a fosszilis tüzelőanyagokra nyújtott káros támogatások fokozatosan megszüntetésére vonatkozóan, az uniós politikák teljes összhangba hozása a fosszilis tüzelőanyagok fokozatos kivezetésének szükségességével, a 2030 utáni időszakra szóló meglévő uniós politikák reformja, köztük az EU ETS és az EU ETS 2 további kiigazítása, és az éghajlat-politikai fellépés irányítására vonatkozó átfogó keret reformja (például a hosszú távú nemzeti stratégiák tekintetében), továbbá a szabályok tagállamokkal való betartatása, az anyagok, energia és kibocsátásintenzív termékek iránti kereslet ambiciózusabb csökkentését célzó új szakpolitikák bevezetése, az EU közös agrárpolitikájának fokozott összehangolása az uniós éghajlatvédelmi törekvésekkel, a kibocsátási árképzés valamilyen formájának bevezetése a mezőgazdasági és a földhasználati ágazatban, valamint az igazságos átmenetnek és a közvélemény támogatásának biztosítása. A légi közlekedést illetően a tanácsadó testület azt ajánlja, hogy az EU gondoskodjon arról, hogy az összes légi járatra (így a harmadik országokba irányuló járatokra is) azonos szén-dioxid-ár vonatkozzon. A Bizottság többek között az „Irány az 55 %!" intézkedéscsomag végrehajtásával összefüggésben és a 2030 utáni éghajlat-politikai keret előkészítésekor veszi figyelembe a tanácsadó testület tanácsait.

Az európai klímarendelet felkéri mindegyik tagállamot, hogy hozzon létre nemzeti éghajlat-politikai tanácsadó szervet. Ez idáig nem minden tagállam hozott létre ilyen szervet. A tanácsadó testület e szervek létrehozásának kötelezővé tételét ajánlja[31].

[28] Az Európai Parlament és a Tanács 401/2009/EK rendelete (2009. április 23.) az Európai Környezetvédelmi Ügynökségről és az európai környezeti információs és megfigyelőhálózatról (HL L 126., 2009.5.21., 13. o.).

[29] Az éghajlatváltozással foglalkozó európai tudományos tanácsadó testület, Scientific advice for the determination of an EU-wide 2040 climate target and a greenhouse gas budget for 2030-2050 (Tudományos szakvélemény az egész Unióra kiterjedő, 2040-re vonatkozó éghajlat-politikai célkitűzés és az üvegházhatású gázokkal kapcsolatos, a 2030–2050 közötti időszakra szóló költségvetésének meghatározásához). DOI: 10.2800/609405.

[30] Az éghajlatváltozással foglalkozó európai tudományos tanácsadó testület, Towards EU climate neutrality, Progress, policy gaps and opportunities (Úton az uniós klímasemlegesség felé: Előrehaladás, szakpolitikai hiányosságok és lehetőségek), 2024. évi értékelő jelentés, DOI: 10.2800/216446.

[31] A fent említettek szerint, az éghajlatváltozással foglalkozó európai tudományos tanácsadó testület, Towards EU climate neutrality, Progress, policy gaps and opportunities (Úton az uniós klímasemlegesség felé: Előrehaladás, szakpolitikai hiányosságok és lehetőségek), 2024. évi értékelő jelentés.

Az éghajlat-védelmi következetesség ellenőrzése

A Bizottság 2021 novemberében naprakésszé tette a minőségi jogalkotást szolgáló eszközeit annak biztosítása érdekében, hogy az új uniós szakpolitikák összhangban legyenek az éghajlat-politikai célokkal. Immár minden javasolt uniós intézkedésnél meg kell vizsgálni a hatásvizsgálati eljárás keretében, hogy összhangban van-e éghajlat-politikai célokkal, vagyis a klímasemlegességi célkitűzéssel és az alkalmazkodással kapcsolatos előrehaladás biztosításának céljával. Ezen ellenőrzés végrehajtása terén megfelelő előrehaladást sikerült elérni. 2022-ben az ezen értékelés szempontjából lényeges 26 hatásvizsgálatból 19 esetében megállapítást nyert, hogy megfelelően értékelte a kezdeményezés éghajlat-politikai célokkal való összhangját, míg hét hatásvizsgálat nem értékelte megfelelően az éghajlat-politikai szempontokat. Ez az érintett esetek közel 73 %-át teszi ki, és tükrözi azt a tényt, hogy ez új követelmény. A helyzet tovább javult 2023-ban. Az ezen értékelés szempontjából lényeges 16 hatásvizsgálatból 13 megfelelően értékelte a klímarendelettel való összhangot, míg három nem értékelte megfelelően ezt a szempontot. Ez az érintett esetek 81 %-át teszi ki, és 2022-höz viszonyítva e mutató javulását mutatja. Az éghajlat-védelmi következetesség ellenőrzése végrehajtása terén szerzett tapasztalatok bővülésének köszönhetően és a jövőbeli éghajlati kockázatok szakpolitikákba való pontosabb beépítésének szükségességére tekintettel ezen új hatásvizsgálati követelmény működőképessé tétele és teljesítése tovább javítható. A tanácsadó testület azt ajánlja, hogy a Bizottság szisztematikusabban értékelje bármely intézkedéstervezet vagy jogalkotási javaslat következetességét[32].

Közéleti részvétel

Az egész EU-ra kiterjedő közvélemény-kutatások szerint az uniós polgárok túlnyomó többsége aggódik az éghajlatváltozás miatt, támogatja az éghajlatváltozás kezelésére irányuló uniós fellépést, és maga is intézkedéseket tesz[33].

Az európai zöld megállapodás sikeréhez elengedhetetlen a nyilvánosság, a régiók, a helyi közösségek és az összes érdekelt fél bevonása és elkötelezettsége. A polgárok éghajlatváltozással és az éghajlatváltozás elleni fellépéssel kapcsolatos tájékoztatása és megszólítása, valamint az éghajlatváltozással kapcsolatos dezinformáció leküzdése érdekében a Bizottság folytatta és fokozta a tömegtájékoztatást egyéb csatornák mellett honlapokon, a közösségi médián és célzott kommunikációs tevékenységeken keresztül. 2020 decemberében a Bizottság létrehozta az európai éghajlati paktumot[34], hogy növelje a polgárok szerepét az éghajlatváltozás mérséklését célzó és az alkalmazkodási intézkedések kialakításában egyaránt, és ehhez egyúttal hatékony platformot is indított. A paktum második évfordulója alkalmából a Bizottság 2023-ban konferenciát szervezett az éghajlati paktum nagyköveteinek, szakértőknek és aktivistáknak a részvételével. A rendezvény több mint 6 600 résztvevője megvitatta, hogyan tehető fenntarthatóbbá a jövő Európája. 2023 decemberében már a paktum több mint 750 nagykövete segítette elő tájékoztatással, inspirálta és támogatta az éghajlat-politikai intézkedéseket közösségében és hálózataiban, emellett a szervezetek felhívást kaptak, hogy váljanak a paktum partnereivé. Partnerségek is létrejöttek a paktum és az éghajlatváltozás elleni egyéni fellépést ösztönző globális kampányok[35] között, és a paktum keretében nemzeti szintű rendezvényeket és tevékenységeket szerveztek az összes tagállamban.

A Bizottság a minőségi jogalkotási szabályokkal összhangban több nyilvános konzultációt és érdekelt felek számára szervezett rendezvényt tartott többek között azzal a céllal, hogy összegyűjtse az Unió

[32] A fent említettek szerint, az éghajlatváltozással foglalkozó európai tudományos tanácsadó testület, Towards EU climate neutrality, Progress, policy gaps and opportunities (Úton az uniós klímasemlegesség felé: Előrehaladás, szakpolitikai hiányosságok és lehetőségek), 2024. évi értékelő jelentés.
[33] Eurobarométer tematikus felmérés az éghajlatváltozásról, 2023. július.
[34] Az európai éghajlati paktum honlapja, https://climate-pact.europa.eu/index_en
[35] A 2020–2023 közötti „Count Us In” (Számíthatsz ránk!) kampány és az ENSZ 2023. évi „Act Now” (Cselekedj most!) kampánya.

2040-re kitűzött éghajlat-politikai céljával kapcsolatos álláspontokat. A 2023. októberi európai éghajlat-politikai értékelés során szakpolitikai döntéshozók és érdekelt felek vitatták meg a Párizsi Megállapodás céljaival kapcsolatos előrehaladást és eredményeket, ezzel hozzájárulva a globális értékelést megelőző vitához. Több mint 350 fő vett részt személyesen a brüsszeli konferencián, a világ 93 országából pedig több mint 7 400-an online követték a programot.

Ezenkívül párbeszéd zajlik az ipari szereplőkkel a tiszta energiára való átállásról szóló párbeszédek részén, a mezőgazdasági termelőkel és az élelmiszerlánc egyéb szereplőivel pedig a mezőgazdaság jövőjéről szóló stratégiai párbeszéd indult.

2023-ban az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság együttes nyilatkozatot írt alá, amellyel a Globális Éghajlati Válság Áldozatainak Európai Napjává nyilvánította július 15-ét. Az éves emléknap Európában és világszerte egyaránt az áldozatokra emlékeztet, és felhívja a figyelmet azokra a konkrét intézkedésekre, amelyekkel az emberek saját maguk is elősegíthetik az éghajlati katasztrófák megelőzését, valamint az ilyen katasztrófákra való eredményesebb felkészülést és reagálást.

Végezetül az Unió 2040-re kitűzött éghajlat-politikai céljáról szóló közlemény előirányozza a szociális partnerekkel folytatott strukturális és szisztematikus párbeszéd erősítését a közreműködésük és a bevonásuk érdekében, kiemelt figyelmet fordítva a foglalkoztatásra, a készségekre és az igazságos átmenetre.

Ágazati ütemtervek

A 2021-ben naprakésszé tett uniós iparstratégiából[36] kiindulva a Bizottság több európai ipari ökoszisztémával is kapcsolatba lépett ágazati „átállási pályák” kialakítása céljából. Ennek érdekében a Bizottság és az EU ipari fóruma kidolgozta az ipari ökoszisztémák átállási pályáinak kialakítására vonatkozó tervezetet[37], amely külön függelékben[38] foglalkozik a zöld átállás felgyorsításának szükségességével, az ukrajnai orosz invázió nyomán az ellátás (többek között az energia) fokozott diverzifikációjának, több megfizethető energiának, nagyobb energiahatékonyságnak és a stratégiai értékláncok nagyobb fokú ellenőrzésének biztosítása mellett.

Az eddig kidolgozott átállási pályák[39] a következő ökoszisztémákra vonatkoznak: turizmus, vegyipar, építőipar, proximitásalapú és szociális gazdaság, textilipar, mobilitás, agrár-élelmiszeripar és kiskereskedelem. Az energiaigényes iparágak, a megújuló energiaforrások, az egészségügy, a kreatív és kulturális iparágak, valamint a digitalitás és elektronika esetében is léteznek hasonló, más ipari stratégiák hatálya alá tartozó lefedett pályák. A légiközlekedési és fémipari ágazatokra vonatkozó átállási pályák kidolgozása folyamatban van.

Az európai zöld megállapodás végrehajtása keretében az európai ipar dekarbonizációjának támogatása érdekében a Bizottság közreműködött a tiszta energiára való átállásról szóló párbeszédek szervezésében, amelyek a legmagazabb szinten zajlottak több ágazat és értékláncaik szereplőivel a dekarbonizációra irányuló beruházásaik fokozását érintő jelentősebb szűk keresztmetszetek és általában véve az európai zöld megállapodás ipari dimenziójának erősítésére kínálkozó lehetőségek feltárása céljából. Eddig a következő párbeszédekre került sor a tiszta átállásra vonatkozóan: Hidrogén; Energiaintenzitás; Tiszta technológiák; Kritikus fontosságú nyersanyagok; A zöld megállapodáshoz kapcsolódó infrastruktúra; Erdők és erdőtulajdonosok; Városok; Acélipar; Tiszta mobilitás. Az energiaigényes iparágak klaszterén belül több ágazatban adtak ki ágazati dekarbonizációs kiáltványt. A

[36] COM(2021)350, A 2020. évi új iparstratégia frissítése: Erősebb egységes piac kiépítése Európa fellendülése érdekében.
[37] https://ec.europa.eu/docsroom/documents/49407
[38] https://ec.europa.eu/docsroom/documents/53357
[39] https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/transition-pathways_en

Bizottság az Európai Tanács ez év áprilisi rendkívüli ülése előtt ismertette a tiszta átállásról szóló párbeszédek értékelését[40].

A fő mögöttes kérdés továbbra is a tiszta energia jelenlegi és jövőbeli rendelkezésre állásával és megfizethetőségével, a klímasemleges, körforgásos gazdaságban előállított termékek piacainak megteremtésével, a képzettebb munkaerő átálláshoz való szükségességével, valamint a magánfinanszírozás és -tőke dekarbonizáció terén áttörést hozó technológiák és kialakulóban lévő piacok léptékváltásának célzott támogatásához való nagyobb mértékű rendelkezésre bocsátásával kapcsolatos.

3. A közös kötelezettségvállalási rendelet érvényesülése

A közös kötelezettségvállalási rendelet mindegyik tagállam számára 2030-ig elérendő nemzeti célt állapít meg az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésére vonatkozóan, hogy együttesen hozzájáruljanak uniós szinten a 2005-ös szinthez képest 40 %-kal történő kibocsátáscsökkentéshez. Ezek a célok a tagállamok egy főre jutó bruttó hazai termékére (GDP) és költséghatékonyságára tekintettel a méltányosság elve alapján különböznek. A közös kötelezettségvállalási rendelet a 2030-as célok eléréséhez éves kibocsátási határértéket is megállapít, amelyeket a 2021 és 2030 közötti évekre vonatkozó éves kibocsátási jogosultságok fejeznek ki.

A közös kötelezettségvállalási rendeletet az „Irány az 55 %!” intézkedéscsomag keretében felülvizsgálták, hogy ambiciózusabbá tételével összhangba hozzák az európai klímarendeletben a nettó ÜHG-kibocsátás 2030-ig legalább 55 %-kal történő csökkentésére vonatkozóan meghatározott, naprakész céllal. A módosított közös kötelezettségvállalási rendelet célja az üvegházhatásúgáz-kibocsátás 2030-ig 40 %-kal történő csökkentése a 2005-ös szinthez képest, ami az ambíciószint 11 százalékpontos növekedésének felel meg. Az éves kibocsátási határértékeket is összhangba hozták a megnövelt ambíciószinttel[41]. A rendelet hatálya nem változott, továbbra is a belföldi közlekedés (a légi közlekedésből származó szén-dioxid-kibocsátás kivételével), az épületek, a mezőgazdaság, a kisipar és a hulladékgazdálkodás ágazataiból származó üvegházhatásúgáz-kibocsátásra vonatkozik. A közös kötelezettségvállalási rendeletet uniós szintű intézkedések egészítik ki, amelyek segítenek a tagállamoknak csökkenteni a kibocsátást az említett rendelet hatálya alá tartozó ágazatokban. E körbe tartoznak például a személygépkocsikra, a kisteherautókra[42] és a nehézgépjárművekre vonatkozó kibocsátási normák[43], a szén-dioxid-kibocsátás külső költségeinek úthasználati díjakba való beépítése[44] és az energetikai jogszabályok[45]. A tagállamok a sajátos nemzeti körülményeik figyelembevételével kialakított, nemzeti szintű szakpolitikákkal és intézkedésekkel lépnek fel.

A közös kötelezettségvállalási rendelet azzal támogatja a tagállamokat a céljaik költséghatékony módon történő elérésében, hogy bizonyos fokú mozgásteret biztosít nekik, amelynek révén fokozatosan igazíthatják közös kötelezettségvállalási kibocsátásukat az éves kibocsátási jogosultságukhoz, egyes

[40] COM(2024) 163.
[41] 2023-ban a Bizottság az (EU) 2023/1319 végrehajtási határozattal módosította az (EU) 2020/2126 végrehajtási határozatot, hogy naprakésszé tegye a tagállamok 2023–2025 közötti évekre vonatkozó éves kibocsátási jogosultságait. A tagállamok 2026–2030 közötti évekre vonatkozó éves kibocsátási jogosultságait is felülvizsgálta, de csak a tagállamok közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti 2021., 2022. és 2023. évi kibocsátásának átfogó vizsgálata után állapítja meg őket, amely a 2026–2030 közötti időszakra vonatkozó tagállami kibocsátási határértékek meghatározásának kiindulópontjaként szolgál.
[42] (EU) 2019/631 rendelet (HL L 111., 2019.4.25., 13. o.).
[43] (EU) 2019/1242 rendelet (HL L 198., 2019.7.25., 202. o.).
[44] 1999/62/EK irányelv (HL L 187., 1999.7.20., 42. o.).
[45] Például a megújulóenergia-irányelv ((EU) 2018/2001 irányelv), az energiahatékonysági irányelv ((EU) 2023/1791 irányelv) és az épületek energiahatékonyságáról szóló irányelv (2010/31/EU irányelv).

tagállamok pedig törölhetnek korlátozott mennyiségű EU ETS kibocsátási egységet azzal egyenértékű mennyiségű éves kibocsátási jogosultságért. A tagállamok emellett a LULUCF-rendelet alapján korlátozott számú kreditet is felhasználhatnak a közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti nemzeti kibocsátási határértékeik betartása érdekében, hogy további intézkedésre ösztönözzenek a földhasználati ágazatban. Nagyobb mozgásterük van azoknak a tagállamoknak, amelyek nagyobb részesedéssel rendelkeznek a mezőgazdasági eredetű kibocsátásból.

Amint azt a Bizottság a 2023. évi éghajlat-politikai eredményjelentésében értékelte az üvegházhatású gázok kibocsátására vonatkozó tagállami jegyzékek adatai és a kibocsátási előrejelzések alapján uniós szintű többletre lehet számítani éves kibocsátási jogosultságokból a közös kötelezettségvállalási rendelet érvényesülésének első éveiben. A közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti becsült kibocsátás 2021-ben 3,3 %-kal, 2022-ben pedig 2 %-kal kevesebb a tagállamok összesített kibocsátási határértékénél. [46] Míg 2023-ra még csekély többlet várható éves kibocsátási jogosultságokból, a későbbi években már hiánnyal lehet számolni. Így előfordulhat, hogy csak korlátozott mennyiségű éves kibocsátási jogosultság áll majd rendelkezésre a tagállamok közötti kereskedelemhez. Az előrejelzések szerint a 2021-2030 közötti időszak során 2027-től halmozott hiány lesz éves kibocsátási jogosultságokból.

A mozgástérnek köszönhetően egyes tagállamok könnyebben megszüntethetik vagy csökkenhetik az előre jelzett üvegházhatásúgáz-kibocsátásuk és a közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti kibocsátási határérték közötti különbséget. Mivel a közös kötelezettségvállalási rendelet és a LULUCF-rendelet közötti mozgástér kölcsönös, így a tagállamok földhasználati ágazatban hozott intézkedései negatívan és pozitívan is befolyásolhatják, hogy képesek-e elérni a céljaikat. Amíg rendelkezésre áll mozgástér, addig további intézkedésekre van szükség a közös kötelezettségvállalási rendelet 2030-as céljának eléréséhez.

Az éghajlat-politikai eredményjelentés kimutatta, hogy az üvegházhatásúgáz-kibocsátás közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti előre jelzett csökkenése 2030-ra 32 % lesz a 2005-ös szinthez képest, tehát jelentősen elmarad a 40 %-os céltól. Ezzel párhuzamosan a tagállamok naprakésszé teszik nemzeti energia- és klímatervüket, hogy összhangba hozzák a naprakésszé tett energia- és éghajlat-politikai célokkal. Ennek keretében napakésszé tett nemzeti energia- és klímatervüket a naprakésszé tett vállaláselosztási célokhoz igazítják. A tagállamok naprakésszé tett nemzeti energia- és klímatervének tervezete 2023. június 30-án volt esedékes, a végleges változat határideje pedig 2024. június 30.

A naprakésszé tett nemzeti energia- és klímatervek tervezetei az éghajlat-politikai eredményjelentéshez viszonyítva némi javulást mutatnak: az üvegházhatásúgáz-kibocsátás előre jelzett csökkenése 2030-ra már eléri a 33,8 %-ot, de az uniós szintű 40 %-os céltól továbbra is jelentősen elmarad[47]. Mivel a közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti naprakésszé tett célokat csak 2022 végén fogadták el, a tagállamok még aktualizálhatják az előrejelzéseiket, és bevezethetnek kiegészítő szakpolitikákat és intézkedéseket, hogy tükrözzék a megnövelt ambíciószintet, az EU pedig elérje a közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti 2030-as célját.

[46] A 2021. évi kibocsátás a záró adatokat tartalmazó jegyzékekről szóló jelentéseken, a 2022. évi kibocsátás pedig a megközelítőleges adatokat tartalmazó jegyzékekről szóló jelentésen és az Európai Környezetvédelmi Ügynökség közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti kibocsátásokra vonatkozó számításain alapul. A közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti kibocsátásokra vonatkozó 2021. és 2022. évi záró adatok csak a 2027. évi átfogó vizsgálat után állapíthatók meg.

[47] A Bizottság közleménye – A nemzeti energia- és klímatervek aktualizált tervezetének uniós szintű értékelése – Fontos lépés az európai zöld megállapodás és a RePowerEU keretében 2030-ra kitűzött ambiciózusabb energia- és éghajlat-politikai célok felé, COM(2023) 796 final, 2023.12.18.

A naprakésszé tett nemzeti energia- és klímatervek tervezetei alapján a Bizottság ajánlásokat fogalmazott meg a tagállamoknak a végleges változatban végrehajtható javításokra vonatkozóan. A Bizottság a legtöbb tagállamnak azt ajánlotta, hogy vezessen be megfelelő kiegészítő szakpolitikákat és intézkedéseket a vállalaselosztási céloktól való elmaradás behozása érdekében. A Bizottság kiemelte a kibocsátáscsökkentés hiányát az épületek és a közlekedés területén, további intézkedések meghozatalára szólította fel a tagállamokat e téren. A Bizottság rámutatott arra, hogy csak néhány tagállam vette figyelembe a kibocsátáscsökkentésre vonatkozó 2030-as előrejelzéséhez az épületekre és közúti közlekedésre vonatkozó új ETS-t, amely 2027-ben kezdi meg működését (az alábbi 4. szakaszban bemutatott ETS 2). Az ETS 2 az alábbiakban kifejtett módon segít a tagállamoknak elérni a közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti célokat az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére vonatkozóan.

Uniós szinten a mezőgazdasági eredetű összkibocsátás 2010 óta stabil. A tagállamok nemzeti energia- és klímatervekben szereplő előrejelzései sokrétűbb képet mutatnak. Az előre jelzett mezőgazdasági eredetű kibocsátás a jelek szerint nagyon lassan csökken, és további erőfeszítésekre lesz szükség.

Az egész EU-ra vonatkozó vállalaselosztási célok összhangban vannak az európai klímarendeletben meghatározott uniós köztes célértékkel, miszerint 2030-ig legalább 55 %-kal kell csökkenteni a nettó üvegházhatásúgáz-kibocsátást az 1990-es szinthez képest, ami pedig összhangban van a klímasemlegesség 2050-re elérendő célkitűzésével[48]. Az Unió 2040-re kitűzött éghajlat-politikai céljáról szóló közlemény párbeszédet indított a 2040-es cél elérése és a klímasemlegesség 2050-ig történő megvalósítása felé vezető helyes útról. A 2040-re kitűzött éghajlat-politikai cél megállapítása után megvizsgálják, hogy szükség van-e további konkrét uniós szakpolitikákra és intézkedésekre ahhoz, hogy az Unió és tagállamai az említett cél elérése érdekében csökkentsék az üvegházhatásúgáz-kibocsátást, többek között a nemzeti célokkal összefüggésben.

4. Az uniós kibocsátáskereskedelmi irányelv

Az „Irány az 55 %!” intézkedéscsomag keretében az EU ETS-t is felülvizsgálták, hogy összhangba hozzák az európai klímarendeletben a nettó ÜHG-kibocsátás 2030-ig legalább 55 %-kal történő csökkentésére vonatkozóan meghatározott, naprakész céllal, kiszélesítve alkalmazási körét és növelve a kibocsátáscsökkentési szintjét.

A kibocsátáscsökkentés költséghatékony elérése érdekében az EU ETS-t megerősítették, hatályát pedig kiterjesztették a tengeri szállításra és a légi közlekedésből származó további kibocsátásokra. Összességében véve szűkült az összkvóta, hogy 2030-ra 62 %-kal csökkenjen a kibocsátás a 2005-ös szinthez képest. Ezzel egyidejűleg úgy kalibrálták az (EU) 2015/1814 európai parlamenti és tanácsi határozattal létrehozott piaci stabilizációs tartalék működési paramétereit, hogy továbbra is elősegítsék a kiegyensúlyozott uniós szén-dioxid-piac fenntartását. Az MSR 24 %-os beviteli aránya lényegében fennmarad, az érvénytelenítési küszöb pedig 400 millió kibocsátási egységben kerül rögzítésre. A beviteli arányon alapuló mechanizmus is kiigazításra került a küszöbérték-hatás enyhítése érdekében. Amikor a forgalomban lévő kibocsátási egységek teljes száma 833 és 1 096 millió kibocsátási egység között van, a beviteli arányon alapuló mechanizmus nem lép működésbe, hanem helyette a kibocsátási egységek kisebb arányát vonják le az árverési mennyiségből, és azt helyezik a tartalékba. A kibocsátásra

[48] 2023. július 18-án Lengyelország keresettel fordult az Európai Unió Bíróságához, amelyben vitatta a közös kötelezettségvállalási rendelet módosításáról szóló, 2023. április 19-i (EU) 2023/857 rendelet jogszerűségét (C-451/23. sz. ügy). 2023. augusztus 23-án a Global Legal Action Network clg és a Climate Action Network Europe asbl az (EU) 2023/1319 bizottsági végrehajtási határozat belső felülvizsgálata iránti kérelemmel fordult a Bizottsághoz az Aarhusi Egyezményről szóló rendeletnek megfelelően. 2023. november 29-én a Bizottság a felülvizsgálat szerinti részletes értékelés elvégzése után közölte a kérelmezőkkel, hogy kérelmüket megalapozatlannak találta.

vonatkozóan 2024-től továbbá a légiközlekedési ágazatból eredő nettó keresletet is figyelembe veszik a forgalomban lévő kibocsátási egységek teljes számának kiszámítása során. A 29a. cikk szerint a túlzott mértékű áringadozás esetén alkalmazandó intézkedéseket is megerősítették.

Az ágazati dekarbonizáció előmozdítása érdekében kiigazították az ingyenes kiosztásról szóló szabályokat. Ennek keretében feltételességi követelményeket írtak elő az ipari létesítmények ingyenes kiosztáshoz való hozzáférésére vonatkozóan (energetikai auditok és – bizonyos létesítmények esetében – klímasemlegességi tervek formájában), valamint fokozatosan kivezetik az ingyenes kiosztást a légiközlekedési ágazatban. Húszmillió kibocsátási egységet használnak fel a fenntartható alternatív légi közlekedési üzemanyagok bevezetésére az EU ETS hatálya alá tartozó légi járatokra vonatkozó kibocsátásokból.

Emellett a bizonyos áruk (cement, alumínium, műtrágya, villamos energia, hidrogén, vas és acél, valamint bizonyos prekurzorok és korlátozott számú továbbfeldolgozott termék) előállítását végző energiaigényes ipari ágazatokban fokozatosan kivezetik az ingyenes kiosztást. Ennek oka, hogy az (EU) 2023/956 európai parlamenti és tanácsi rendelet bevezette az importáruk karbonintenzitását ellensúlyozó mechanizmust (CBAM), amely ezekre az árukra vonatkozik, és a kibocsátásáthelyezés kockázatának csökkentésére irányul az uniós éghajlatvédelmi törekvés megerősítésével összefüggésben.

A tengeri szállítás az üvegházhatásúgáz-kibocsátás jelentős és egyre nagyobb forrása: az EU teljes szén-dioxid-kibocsátásának mintegy 3–4 %-át teszi ki (2021-ben több mint 124 millió tonna szén-dioxid) az EU-ba irányuló és az onnan induló összes útból származó kibocsátás figyelembevétele esetén[49]. A tengeri közlekedés EU ETS-be történő bevonása biztosítja, hogy az ágazat hozzájáruljon az EU éghajlat-politikai célkitűzéseihez. A felülvizsgált ETS irányelv értelmében az EU ETS 2024 januárjától kiterjed a tengeri közlekedésből származó üvegházhatásúgáz-kibocsátásra. Kezdetben csak a CO_2-kibocsátásra, majd 2026-tól a CH_4- (metán-) és az N_2O-kibocsátásra is vonatkozni fog. Ide értendő az uniós kikötőbe behajózó összes nagy (legalább bruttó 5 000 tonnatartalmú) hajó kibocsátása lobogótól függetlenül az alábbiak tekintetében:

- az EU-n kívül kezdődő vagy végződő utakból származó kibocsátások 50 %-a (számítva arra, hogy harmadik országok a kibocsátások fennmaradó részére vonatkozóan megfelelő intézkedéseket hozzanak),
- a két uniós kikötő között bekövetkező kibocsátások és az uniós kikötőkben tartózkodó hajók esetében a kibocsátások 100 %-a.

A költséghatékony kibocsátáscsökkentésnek az épületek és a közúti közlekedés terén, valamint további ágazatokban (főként a jelenlegi EU ETS hatálya alá nem tartozó kisiparban) való ösztönzése érdekében új kibocsátáskereskedelmi rendszert vezettek be az említett ágazatokban elégetett tüzelőanyagokra (ETS 2). Az ETS 2 kiegészíti európai zöld megállapodás más politikáit a hatálya alá tartozó ágazatokban, ezzel segítve a tagállamoknak elérni a közös kötelezettségvállalási rendelet szerinti kibocsátáscsökkentési célokat. Az említett ágazatokban elért kibocsátáscsökkenés eddig nem bizonyult elegendőnek ahhoz, hogy az EU tartósan a 2050-es klímasemlegességi célja felé vezető pályára álljon. Az ETS 2 és a közös kötelezettségvállalási rendelet által kínált kiegészítő megközelítés változatlanul arra ösztönzi a tagállamokat, hogy orvosolják a piaci hiányosságokat és az érdekellentéteket, egyúttal pedig költséghatékony kibocsátáscsökkentésre is sarkallja őket. Az ETS 2 által megállapított szén-dioxid-ár további piaci ösztönzést ad a beruházásoknak az épületek energetikai felújítása és az alacsony kibocsátású mobilitás terén. Noha az ETS 2 az EU ETS-hez hasonlóan fix összkvótás kereskedési rendszer, az upstream kibocsátásra is kiterjed azáltal, hogy a fogyasztók helyett az üzemanyag-

[49] A Bizottság jelentése – Az Európai Bizottság negyedik éves jelentése a tengeri közlekedésből származó szén-dioxid-kibocsátásról (2018–2021-es időszak), 2023.3.13., SWD(2023) 54 final.

forgalmazókat szabályozza. Az ETS 2 2027-ben kezdi meg működését, és kialakítása szerint több olyan funkciót is tartalmaz, amelyek biztosítható, hogy kezdettől fogva rendezetten, zökkenőmentesen és hatékonyan működjön. A kibocsátás nyomon követése és bejelentése már 2025-ben kezdetét veszi.

Az ETS 2 keretében a kibocsátási egységek árverés útján történő értékesítéséből származó bevétel egy része az (EU) 2023/955 rendelet európai parlamenti és tanácsi rendelettel létrehozott új Szociális Klímaalapba kerül az új rendszer EU-n belül kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportokra gyakorolt társadalmi hatásainak kezelése céljából. A Szociális Klímaalap a tagállami hozzájárulásokkal együtt 86,7 milliárd EUR-t mozgósít 2026 és 2032 között.

Az ágazatoknak a dekarbonizációs kihívás leküzdésében való segítése céljából több forrást tettek hozzáférhetővé az ETS-keretből a zöld átálláshoz. Az Innovációs és a Modernizációs Alap méretét is növelték. Mindkettőt az EU ETS finanszírozza. Az EU ETS-ből származó bevételek éghajlatvédelmi átálláshoz való jelentős hozzájárulásának elismerése és a lakossági elfogadottság fokozása érdekében a tagállamoknak és a Bizottságnak gondoskodnia kell annak egyértelmű megjelöléséről, ha a támogatás EU ETS bevételéből, például az Innovációs vagy a Modernizációs Alapból származik. Az Innovációs Alapból származó kiegészítő forrásokkal támogathatók lesznek a zöld átállás terén áttörést hozó technológiák, többek között a tengerhasznosítási ágazatban és az importáruk karbonintenzitását ellensúlyozó mechanizmus hatálya alá tartozó ágazatokban, és immár versenypályázati eljárás útján is odaítélhetők lesznek, különösen az innovatív folyamatok és technológiák léptékváltásához, azok EU-n belüli széles körű bevezetése céljából. A Modernizációs Alapból biztosított kiegészítő források elősegíthetik az energiaágazat átalakításának finanszírozását az eredeti tíz kedvezményezett tagállamban, valamint Görögországban, Portugáliában és Szlovéniában.

Végezetül a tagállamok 2023. június 5. óta kötelesek a jelenlegi ETS-ből és az ETS 2-ből származó összes bevételt (vagy azzal megegyező pénzügyi egyenértéket) az éghajlat-politikai fellépés, az energetikai átalakulás és az igazságos átmenet előmozdítására fordítani az EU ETS irányelv 3ga. cikkének (3) bekezdése, 10. cikkének (3) bekezdése és 30d. cikkének (6) bekezdésében felsorolt céloknak megfelelően.

Az ismertetett változások többsége 2024. január 1-jétől vagy a második ingyenes kiosztási időszak (2026–2030) kezdetétől lép hatályba, egy részük azonban az EU ETS irányelv módosításáról szóló (EU) 2023/959 európai parlamenti és tanácsi irányelv 2023. június 5-i hatálybalépésétől kezdődően alkalmazandó. Több, az EU ETS működéséhez elengedhetetlen, felhatalmazáson alapuló és végrehajtási jogi aktus módosult – vagy módosítása folyamatban van – az (EU) 2023/959 irányelvvel bevezetett változások végrehajtása céljából.

Az Unió 2040-re kitűzött éghajlat-politikai céljáról szóló közleményben a Bizottság megállapította, hogy a naprakésszé tett 2030-as céllal összhangban az EU ETS-ben megállapított fokozott törekvés csak akkor érhető el, ha a jogi keretet pontosan megvalósítják, elkerülve olyan további változtatásokat, amelyek bizonytalan helyzetet teremtenének az EU ETS hatálya alá tartozó ágazatokban zajló beruházások szempontjából. Ez a közlemény nyolc építőelemet határoz meg a 2040-es cél eléréséhez. EU ETS kulcsfontosságú szakpolitikai eszköz, amely ezen építőelemek közül a következő ötöt foglalja magában: i. reziliens és dekarbonizált energiarendszerek alkalmazása épületeinkben, valamint a közlekedés és ipar területén; ii. ipari forradalom, amelynek középpontjában a kutatáson és innováción, a körforgásos jellegen, az erőforrás-hatékonyságon, az ipari dekarbonizáción és a tiszta technológiák gyártásán alapuló versenyképesség áll; iii. hidrogén és szén-dioxid biztosítására, szállítására és tárolására szolgáló infrastruktúra; iv. éghajlat-politika mint beruházási politika; valamint v. méltányosság, szolidaritás és szociálpolitika az átállás középpontjában. Ezen építőelemek egy része szorosan kapcsolódik az EU ETS irányelv 2026 júliusáig felülvizsgálandó elemeihez.

A 2040-re kitűzött éghajlat-politikai cél megállapítása után megvizsgálják, hogy szükség van-e további konkrét uniós szakpolitikákra és intézkedésekre ahhoz, hogy az Unió és tagállamai az említett cél elérése érdekében csökkentsék az üvegházhatásúgáz-kibocsátást, többek között EU ETS-sel és annak EU ETS irányelv 9. cikkében rögzített lineáris csökkentési tényezőjével összefüggésben.

5. Következtetések

Noha az európai klímarendelet végrehajtása még az elején tart, a 2050-re teljesítendő klímasemlegességi célkitűzés jogszabályba ültetése és az alkalmazkodással kapcsolatos folyamatos előrehaladás előírása meghatározta a hosszú távú irányvonalat, és kiszámíthatóbbá tette a beruházásokat. Az e jelentésben leírtak szerint számos intézkedés született a klímarendelet hatálybalépése óta. A közös kötelezettségvállalási rendeletet és az EU ETS irányelvet az „Irány az 55 %!” intézkedéscsomag keretében felülvizsgálták, hogy összhangba hozzák az európai klímarendeletben a üvegházhatásúgáz-kibocsátás 2030-ig legalább 55 %-kal történő csökkentésére vonatkozóan meghatározott, naprakész céllal, és további kezdeményezéseket fogadtak el a klímasemlegességre való átállás felgyorsítása érdekében.

Az Unió 2040-re kitűzött éghajlat-politikai céljáról szóló közleményben foglaltak szerint a 2030-as éghajlat- és energiapolitikai célok elérését szolgáló jogi keret stabilitása és maradéktalan bevezetése az előfeltétele annak, hogy az EU továbbra is jó úton haladjon a 2040-es cél, majd a 2050-re elérendő klímasemlegesség felé, és kiaknázza az átállásban rejlő teljes potenciált. A közlemény elindítja az EU 2040-re elérendő éghajlat-politikai céljának megállapítására irányuló folyamatot. Politikai vitát kezdeményez az európai polgárok és kormányok további lépésekkel kapcsolatos választási lehetőségeiről, ez alapján pedig a következő Bizottság jogalkotási javaslatot tehet a 2040-es cél európai klímarendeletbe való belefoglalására és a 2030 utáni megfelelő szakpolitikai keret kialakítására.

Ezzel egyidejűleg az európai klímarendeletben előírt módon intézkedések zajlanak az alkalmazkodóképesség fokozása, a reziliencia megerősítése és az éghajlatváltozással szembeni kiszolgáltatottság csökkentése érdekében. Az éghajlati kockázatok kezeléséről szóló közlemény kiemeli azokat a főbb intézkedéseket, amelyekkel az EU és a tagállamok pontosabban előre jelezhetik, megismerhetik és kezelhetik a fokozódó éghajlati kockázatokat, különösen a kockázatviselés tisztázása érdekében. Szilárd és időszerű választ ad a gyakoribbá vált éghajlati katasztrófák nyilvánvaló és fennálló veszélyére, és rámutat a meglévő szakpolitikák végrehajtásának szükségességére. A Bizottság nemzetközi szinten megosztja az uniós tapasztalatokat, ismereteket és eszközöket, és továbbra is együttműködik a tagállamokkal, a lakossággal, vállalkozásokkal és más uniós intézményekkel az uniós társadalom és gazdaság felkészültségének és rezilienciájának fokozása érdekében.